

(א) כ"ל ונדפס חסר כל הסימן וכן ליתא במנין המלוות של צה"ג, ורצינו אע"ג שצכל הספר נמשך אחר הצה"ג עכ"ל כאלן נטה ממנו וחשב למנין מ"ע "מדבר שקר תרחק" והסמ"ג עשין ק"ז נמשך אחר דברי רבינו וחשבה צמנין אצל הרמז"ס השמיטה, וממה שאמרו שצצועות

סימן רלה

מדבר שקר תרחק.

(ל"א, א') האי מדבר שקר תרחק נפקא הא דאי שקורי קא משקר ורשמנא אמר לא תענה צרעך עד שקר יש לכאורה להוכיח דמדבר שקר תרחק לאו עשה גמור היא וכהרמז"ס דאל"כ מאי אילמא הלאו דלא תענה מינה אולם י"ל לפמ"ש ציצמות (ז), א') לא תעשה תמור מן העשה שפיר מקשו בגמרא דאיכא חומרא

דצבר. ורצינו חידש כאלן דשקר שאינו צא לידי רעה לא הזהירה תורה עליו. ונראה דצוה מיישב רצינו סוגיא דכתובות (י"ז, א') דאמרו צ"ה לצ"ש לדצריכס מי שלקח מקח רע מן השוק כו' הוי אומר ישבחנו צעינו דלכאורה אכתי קושיית צ"ש במקומה עומדת והריטצ"א פי' לכל שהוא מפני דרכי שלום אין צו משום דבר שקר תרחק ורצינו

לא ניחא לי' צוה אלא דעת צ"ה דכיון שאין השקר צא לידי רעה ואדרבה מניח דעתו צוה אין צו משום דבר שקר תרחק אצל צ"ש ס"ל שנראה כגונז דעת הצעל ומיקרי יש צו רעה לצריות וצ"ה הריא יש צו רעה לצריות כדברי צ"ש כו' ונראה מדברי רבינו דרעה לצריות אינו דוקא רעה דצבר שצממון שהרי הרצ אומר כן לצ"ש רעה לצריות שנראה כגונז דעת הצעל ואף צ"ה דפליגי על צ"ש אינו אלא דס"ל לצ"ה שאין זה נקרא גונז דעת הצעל ואדרבה דעתו מעורבת עם הצריות הוא כמבואר בדברי צ"ה אצל אס צאמת מספר אדם לחצירו דבר שקר וגונז דעתו שסבור שהאמת איתו אף צ"ה מודו

דהתורה הזהירה ע"ז מדבר שקר תרחק אס לא שאין שם גניבת דעת כלל וכהך דכ"ד מרקדין לפני הכלה או שלקח מקח רע לצ"ה וז"ל ס' חרדים צפ"ד צמ"ע מן התורה התלויות צפה וצקנה מ' כ"ו. מ"ע לדבר אמת אפי' צמילי דעלמא דליכא צוה דררא דממונא שנאמר מדבר שקר תרחק משמע אפי' ליכא רק דיבור דעלמא כו' ממנין

צוה יוצרינו בפרשת ואלה המשפטים מדבר שקר תרחק (שמות כ"ג, ו') חייב להתרחק (אכל) [מכל] שקר שיוכל [לבא שקרו] לידי [הזק] (א) חברו וצריך לתת לב בזה הענין (שיוכל לבוא

ציזנים רמב"ם מוזכר בל"ת רפ"א והלכות סנהדרין פרק כ"א הלכה י' ובפרק כ"ב הלכה ב' ופכ"ד הי"ג והלכות עדות פרק י' - סמ"ג עשה ק"ז - חינוך מוזכר במצוה ע"ד - טושי"ע חו"מ סימן י"ז סעיף חי ל"ד. ט"ו

מדבר שקר תרחק. עין תו"ר והנה כדבריו הרמב"ם השמיט זה כעשה בפני עצמו וכללו בלאו רפ"א שלא לשמוע הדיין דברי אחד מבעלי הדיינים שלא בפני בעל דינו ולהזהיר מזה הענין עצמו אמר מדבר שקר תרחק וכו' עכ"ל, וכן הוא בחינוך מצוה ע"ד וסמ"ג עשה ק"ז יעו"ש בדבריהם.

היזק חברו. ר' יונה בשערי תשובה שער שלישי הביא באות קע"ב הברייתא ארבע כתות אין מקבלים פני השכינה והשניה כת שקרים והאריך שם באותיות מקע"ח עד קפ"ו ומנה שם תשעה חלקים בכת זו והחלק התשיעי בנים לא ישקרו בספור הדברים אשר ישמעו והגדת מאורעות אבל יחליפו דברים על אודות חפציהם מאין הפסד לאדם בדבר אך מצאו כמעט הנאה בשקרותם אע"פ שאינם מרויחים ממון בכך ואמרו רבותינו ז"ל כי גם זה אסור והוא שנאמר למדו לשונם דבר זקר אך אין עונשם כעונש המשקרים ללא דבר וכו' יעו"ש בכל דבריו.

תרי"ג לרשצ"ן עכ"ל משמע ללא ס"ל כדעת רבינו היראים כאלן ועיין צס' מלכז הישר סוף תשובה ה' שרצ גאון א' [נר לי מאד שלא פרט שמו] כתב מדעתו ציאר הגמרא דכחוצות שם

(ח', ז') וצאפ"י דרוש ה' ע"נ י"א וא"ש לפ"ד רבינו הרמ"ם דסצי דצי אמונא דין תורה שאלו וצאמת שקר שאינו צא לידי רעה לא הזהירה תורה עליו אך ריב"ם השיב להם דגם שקר כזה אסור

כדברי היראים כאלן ויפה כיון ומה שהשיג עליו המחבר שם צתשו' ו' הוא פטומי מילי בעלמא ואילו ראה או ידע דברי היראים דכאלן גם הוא הי' אומר שמחלוקת הראשונים הוא צזה השקר שאין צו הפסד לזולתו או אונאת דברים שאינו צא לידי רעה אם הוא אסור תורה או לא ועיין צס' תו"א חלק ז' פ"ד צציאר אימא לן מילי דכדיצי דצכורות

שקרו לידי היוק). ומקצת פירשו רז"ל בשבועות פרק שבועת העדות (ל', ב') דתנו רבנן מניין לדיין שלא יעשה סיניגוריא לדבריו ת"ל מדבר שקר תרחק, מניין לדיין שלא יושב בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק (מניין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחובה לעשיר שלא ישתוק ת"ל מדבר שקר תרחק) מנין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחובה לעשיר

עכ"פ מדרבנן ועיין יצמות ס"ג א' דא"ל רב לר"ם צריה את לא תעביד הכי שנאמר למדו לשונם דבר שקר העוה וגו' ולא אמר משום מדבר שקר תרחק וכן אמר ר"ז סוכה (מ"ג, ז') לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה משום דאמי לאגמוריה שיקרא שנאמר למדו לשונם דבר שקר ולא אמר משום מדבר שקר תרחק.

שלא ישתוק ת"ל מדבר שקר תרחק. מניין לדיין שיודע בדין מרומה שלא יאמר הואיל ועדים מעידין אותו אחייבנו והקולר יהא תלוי בצואר עדים ת"ל מדבר שקר [תרחק] וטובא איכא התם ומקצתן כתבתי.

וכל יראי ה' יתנו לב להתרחק שיוכל לבא לידי רעה. ואם יאמר לא חשבתי שיבא הדבר לרעה, דבר המסור ללב לכך נאמר ויראת מאלהיך.

אבל שקר שאינו בא לידי רעה לא הזהירה תורה עליו דדבר למד מענינו שברשע רע לבריות הכתוב מדבר דכתיב מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע. והא דתניא בכתובות פרק ב' (ט"ז, ב') כיצד מרקדין לפני הכלה ב"ש אומרים [כלה] כמות שהיא וב"ה אומר כלה נאה וחסודה

כיצד מרקדין לפני הכלה. בר' יונה הנ"ל (אות קפ"א) כתב וז"ל החלק הרביעי המשקר בספור הדברים אשר שמע ומחליף קצתם במתכוון ואין לו תועלת בשקריו ולא הפסד לזולתו אבל כה משפטו מאהבתו שקר מדבר צדק סלה, ופעמים שהוא בודה מלבו ספור הדברים כולו והאיש הזה יקל ענשו מצד אחד, על כי אין הפסד לאיש בשקריו ופחזותו, אבל גדול מאוד ענשו בעז פניו ואהבת השקר ויכבד עוונו כי יאהבהו לבלי תועלת וכו', וזה החלק התירוהו לקיים מצות ודרישת טובה ושלוה ואמרו כי מותר לשבח הכלה לפני החתן ולאמר שהיא נאה וחסודה אע"פ שאינו כן וכו' יעו"ש עוד בדבריו.

(ג) כאן נ"ל מה שהקפתי לעיל וט"ס ז"ש ונ"ל (אמר להן ב"ש אלא מעתה מי שלקח
 ז"ה: ¹²³⁴⁵⁶⁷אוצר החכמה

מקח רע מן השוק ישבחנה בעיניו או
 יגנינה בעיניו הוי אומר ישבחנה בעיניו) אמרו ב"ש לדבריהם הרי שהיתה חגרת
 או סומא היאך יאמר כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק (ג)
 ההיא יש בו רעה לבריות כדברי ב"ש שנראה כגונב דעת הבעל.

ואדם העושה אלו ס"ב עבירות מבלבל שלומו ושלום שכינה ומגלגל על עצמו
 בלבולים קשים. וזכר וסימן כי שם בלל ה' את שפת כל הארץ "בלל" בגימטריא
 ס"ב הוי.

(בסוף הפימן) ומבואר בגמ' יבמות (ס"ה, ב') א"ר אילעא משום ר' אליעזר בר' שמעון מותר לו לאדם לשנות
 בדבר השלום שנאמר אביך צוה וכו' כה תאמרו ליוסף אנא שא נא וכו' (רש"י: יעקב לא צוה אלא הם שינו מפני
 דרכי שלום) והובא זה במג"א קנ"ו והוסיף שם הא דמותר לשנות מפני השלום היינו בדבר שכבר עבר ולא
 בלהבא (ספר חסידים) עכ"ל. ושמעתי פעם לבאר דבר זה ממרן ראש הישיבה הגרש"ז אויערבך זצ"ל דלכאור' הא
 דמצינו ביעקב ששינה אצל אביו כשבא לפניו ואמר לו כי הוא עשו מבואר שם בחז"ל הובא ברש"י שלא הוציא
 שקר גמור מפיו רק אמר אנכי, עשו בכורך - אנכי המביא לך ועשו הוא בכורך, וכן כששרה שינתה ואדוני זקן
 מבארים שם שהיא אמרה את שני הדברים והקב"ה שינה והזכיר רק ואני זקנתי אך לא דבר שלכאור' הוי שקר
 גמור, וענה על כך כי כוונתו היתה שזו היתה הנהגת יעקב תמיד לוותר ולמחול ולא להקפיד ורק מה שאמרו
 שיתחייס במיוחד על כך זה הוי שינוי והותר מפני דרכי שלום.